МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Біологічний факультет
Кафедра біофізики та біоінформатики

Затверджено
на засіданні кафедри біофізики
та біоінформатики біологічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 20 від 23 березня 2021 р.)

Завідувач кафедри, проф. _____А.М. Бабський

Силабус з навчальної дисципліни
«Фізична антропологія»,
що викладається в межах ОПП
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів з
спеціальності 014.05 – Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

Львів 2021

Назва курсу	Фізична антропологія
Адреса викладання курсу	вул. Грушевського 4, 79005 Львів
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	біологічний факультет, кафедра біофізики та біоінформатики
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 01 - Освіта / Педагогіка. Спеціальність 014.05 - Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
Викладачі курсу	Отчич Віра Петрівна, канд. біол.наук, доцент.
Контактна інформація викладачів	vira.otcych@lnu.edu.ua https://bioweb.lnu.edu.ua/employee/otchych-v-p
Консультації по курсу відбуваються	щопонеділка, 11:00–12:00 год (вул. Грушевського 4, ауд. 323)
Сторінка курсу	https://bioweb.lnu.edu.ua/employee/otchych-v-p
Інформація про курс	Дисципліна «Фізична антропологія» є дисципліною вільного вибору з спеціальності 014.05 - Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) для освітньої програми, яка викладається в 4 семестрі в обсязі 6 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Коротка анотація дисципліни	Навчальну дисципліну розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб вміти аналізувати конституцію людини. Тому у дисципліні представлено як огляд концепцій визначення статі та віку на підставі антропологічних даних та інструментів, які потрібні для проведення палеоантропологічних досліджень.
Мета та цілі курсу	Метою вивчення дисципліни вільного вибору «Фізична антропологія» є опанування студентами основних питань, які стосуються класичних та сучасних методів дослідження людини в Україні, процесів антропогенезу, вікової, конституційної, популяційної, етнічної антропології, принципів расових класифікацій, а також виховання навичок зі застосовування здобутих знань для вирішення завдань з расової приналежності.
Література для вивчення дисципліни	Основна література: 1. Середа С. Антропологія. – Київ: Либідь, 2001.– 334с. 2. Сегеда С. Антропологія. – Київ: Либідь, 2009. – 422с. 3. Тегако Л.И., Саливон И.И. Основы современной антропологии.- Минск: Университетское, 1989.- 270 с. 4. Хрисанфова Е.Н., Первозчиков И.В. Антропология. – М.: Изд – во МГУ, 1991. – 318 с. 5. Рогинский Я.Я., Левин М.Г. Основы антропологии. – М.: Мир, 1979. – 514 с. 6. Отчич В.П. Антропологія (Краніометрія). Текст лекцій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 15 с. Додаткова література: 1. Середа С. Основи антропології. - Київ: Либідь, 1995.- 208 с. 2. Kottak C.P. Anthropology:the exploration of human diversity. – New York: McGraw- Hil, Inc.,1991. – 496 p. 3. Kottak C.P. Cultural anthropology. – New York: McGraw-Hil, Inc.1991. – 396 p. 4. Jolly C.J. Physical anthropology and archaelogy. – New York; McGraw-Hil,Inc., 1991. -518 p. 5. Stein P.L. Physical anthropology. – New York: McGraw – Hil, Inc., 1991. – 512 p.

Тривалість курсу	один семестр
Обсяг курсу	180 год. З них 32 год лекцій, 32 год семінарських занять, та 116 год самостійної роботи
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу студент буде: детально знати процеси антропогенезу, методи дослідження людини, конституцію людини, принципи расових класифікацій; вміти проводити соматичні обстеження різних вікових груп для з'ясування физичного розвитку на території західної України.
Ключові слова	Антропологія, краніометрія, соматометрія, дерматогліфіка, раси.
Формат курсу	Очний (денний, вечірній), заочний.
	проведення лекцій, семінарських робіт та консультації для кращого розуміння тем
Теми	Предмет, завдання та розділи антропології. Історія розвитку антропології. Методи дослідження. Місце людини в природі. Характеристика ряду приматів. Палеонтологія приматів. Процеси антропогенезу. Класичні методи дослідження в антропології. Краніоскопія, краніометрія. Визначення показників. Рубрикація. Остеометрія. Вивчення кісток посткраніального періоду. Соматометрія. Опірні точки на тілі людини. Соматоскопія. Дерматогліфіка. Одонтогліфіка. Сучасні методи дослідження генетики людини: цитогенетичний, генеологічний, близнюковий. Вікові періоди розвитку організму людини. Конституція людини. Геронтологія, проблеми та завдання Класифікація та характеристика рас людини. Антропологічна структура народів світу. Антропологічна структура українського народу. Сучасні антропологічні дослідження в Україні. Див. табл. 1.
Підсумковий контроль, форма	залік у кінці семестру
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін: анатомія людини, загальна цитологія і гістологія достатніх для сприйняття категоріального апарату опорно-рухової системи, розуміння джерел походження рас.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Лекції, презентація (ілюстрація, демонстрація), розповіді, пояснення, розв'язування ситуативних задач, дискусія.
Необхідне обладнання	Персональний комп'ютер, загальновживані комп'ютерні програми і операційні системи, проектор, сантиметрова стрічка, чорнило для визначення папілярних візерунків.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: семінарські: 50 % семестрової оцінки; активна участь в одному семінарському занятті оцінюється у 3,125 бала, що передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь з теми (всього 16 занять); максимальна кількість балів – 50; контрольні заміри (модулі): 50 % семестрової оцінки; передбачається два модулі у вигляді тестових завдань; на модуль відводиться по 25 балів; одне тестове завдання оцінюється в 1 бал; максимальна

	кількість балів – 50. Залік студент отримує на підставі результатів виконання ним усіх видів робіт на семінарських заняттях та контрольних замірів протягом семестру, як суму балів. **Академічна доброчесність**: очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в родоту інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. **Відвідання занять** є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом. **Література**. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих. **Політика виставлення балів.** Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття.; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.
Питання до модульних контролів (замірів знань)	1. Предмет і основні розділи антропології. 2. Антропологічні дані як джерело історичної інформації. 3. Зародження антропологічних знань у добу античності та середньовіччя. 4. Геродотові "Історії" як джерело антропологічних знань. 5. Перші антропологічні класифікації людства. 6. Натуралісти й філософи XVIII — початку XIX ст. про місце людини у природі. 7. Расознавчі студії XVIII — першої половини XIX ст. Моногенізм і полігенізм. 8. Дарвінізм та його вплив на розвиток антропологічної науки. 9. Виникнення антропологічних товариств та їх роль в історії науки про людину. 10. Знахідки кісткових решток стародавніх людей у другій половині XIX — першій половині XX ст. 11. Основні напрями розвитку сучасної антропології. 12. Палеоантропологічні відкриття у другій половині XX ст. 13. Федір Вовк — засновник вітчизняної антропології. 14. Розвиток антропології в Україні впродовж XX ст. 15. Загальні уявлення про методи антропологічних досліджень. 16. Методика палеоантропологічних досліджень. 17. Методика збирання, система обліку і архівації палеоантрополо-

	гічних матеріалів під час археологічних розкопок. 18. Основні принципи створення “документальних антропологічних портретів”. 19. Визначення статі та віку на підставі антропологічних даних. 20. Соматометрія та соматоскопія. 21. Методика одонтологічних, дерматогліфічних і гематологічних досліджень. 22. Місце людини у природі. 23. Найдавніші еволюційні витоки людини. 24. Австралопітеки — безпосередні попередники людей. 25. Морфологічні особливості “людини вмілої” та її роль в еволюційній історії людства. 26. Проблема межі між людиною та твариною. 27. Фізичний тип і спосіб життя найдавніших людей — архантропів. 28. Фізичний тип і спосіб життя давніх людей — палеоантропів. 29. Час і місце виникнення людини сучасного фізичного типу. 30. Фізичний тип і спосіб життя кроманьйонців Західної Європи. 31. Людність доби верхнього палеоліту на теренах Східної Європи. 32. Сучасна наука про прабатьківщину людства. 33. Розвиток мозку предків сучасних людей, виникнення мовлення та мислення. 34. Рушійні сили антропогенезу. 35. Основні принципи антропологічних класифікацій. 36. Великі раси, малі раси, антропологічні типи. 37. Співвідношення расових, етнічних і лінгвістичних класифікацій народів земної кулі. 38. Варіації соматологічних ознак серед сучасного населення земної кулі. 39. Варіації зросту та пропорцій тіла серед населення земної кулі. 40. Мінливість одонтологічних і дерматогліфічних ознак серед населення земної кулі. 41. Антропологічний склад населення Європи. 42. Антропологічний склад населення Африки. 43. Антропологічний склад населення Азії. 44. Антропологічний склад населення Америки. 45. Антропологічний склад населення Австралії та Океанії. 46. Сучасна наука про причини виникнення расових відмінностей народів світу. 47. Вплив зовнішнього середовища на формування расових (антропологічних) ознак. 48. Географічна ізоляція та змішування як чинники расогенезу. 49. Первинні і вторинні центри расоутворення у Старому Світі. 50. Зміни расових ознак у ході соціально-економічного розвитку людства. 51. Зародження расистських поглядів. Расизм і работоргівля. 52. Расистські концепції другої половини XIX — XX ст. 53. Наукова неспроможність уявлень про біологічну нерівноцінність рас. 54. Антропологічний склад українського народу: загальна характеристика.

	55. Північна антропологічна зона України. 56. Центральна антропологічна зона України. 57. Західна антропологічна зона України. 58. Південна антропологічна зона України.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Таблиця 1

Схема курсу «Фізична антропологія»

Тиж-день	Тема занять (перелік питань)	Форма діяльності та обсяг годин	Додаткова література / ресурс для виконання завдань (за потреби)	Термін виконання
1	Предмет і завдання антропології	Лекції – 4 год, сем. заняття – 4 год, самостійна робота – 12 год		2 тижні
2	Палеонтологія приматів. Процеси антропогенезу	Лекції – 4 год, сем. заняття – 4 год, самостійна робота – 12 год		2 тижні
3	Класичні методи дослідження в антропології.	Лекції – 4 год, сем. заняття – 4 год, самостійна робота – 12 год		2 тижні
4	Остеометрія. Вивчення кісток посткраніального періоду.	Лекції – 4 год, сем. заняття – 4 год, самостійна робота – 12 год		2 тижні
5	Соматометрія.	Лекції – 4 год, сем. заняття – 4 год, самостійна робота – 12 год		2 тижні
6	Сучасні методи дослідження генетики людини.	Лекції – 4 год, сем. заняття – 4 год, самостійна робота – 12 год		2 тижні
7	Вікові періоди розвитку організму людини.	Лекції – 4 год, сем. заняття – 4 год, самостійна робота – 12 год		2 тижні
8	Класифікація та характеристика рас людини.	Лекції – 2 год, сем. заняття – 2 год, самостійна робота – 16 год		1 тиждень
9	Антропологічна структура українського народу.	Лекції – 2 год, сем. заняття – 2 год, самостійна робота – 16 год		1 тиждень

Автор _____ Віра ОТЧИЧ

«Погоджено»
Голова методичної ради
біологічного факультету
_____ Віталій ГОНЧАРЕНКО
«10» 02. 2021 р.

Гарант ОПП
_____ Віталій ГОНЧАРЕНКО
«10» 02. 2021 р.